

Российской, хотя вслед за тем сам же говорит, что Запорожцы во все времена составляли парохию ставропигиального Киевского Межигорского монастыря и принимали к себе только тех духовных, которые одобряемы были его настоятелем; кроме того, описывая уничтожение Сечи он верит рассказам безграмотного казака Коржа, более чем официальным документам, о которых даже вовсе не упоминает. Как предание последнего Запорожца, одаренного умом и даром слова, рассказы Коржа без сомнения любопытны, но не в такой степени, чтобы верить им безусловно и предпочитать их самым актам. Корж передавал события по-своему, со всеми прикрасами и прибавлениями молвы народной. Можно было заимствовать у него многие черты нравов и составить из них живописную картину; но доверять его полусказочным преданиям, более нежели историческим документам будет большою ошибкою. Наконец нельзя не заметить излишнего пристрастия к своему предмету, столь несносного в деле историческом: видя в запорожцах каких-то рыцарей, героев, даже людей письменных, он утверждает, что они в первую войну Турецкую прославили себя доблестями; совсем не то говорил об них Румянцев в донесениях своих к императрице Екатерине II, хранящихся в архивах военного министерства. Экстраординарный академик Н.Устрялов. 28 марта 1843 г.

Архів Російської Академії Наук. – Ф. 2: Канцелярія конференції та Секретаріат Академії Наук. – Оп. 1-1842. – Спр. 1: XII Демидівський конкурс. – Арк. 48-50 зв.

Lyudmyla Novikova

A.O.Skal'kovs'kyi's monograph "The History of Nova (New) Sich or of the last Zaporozhian Kosh" in Demidov's competition of Petersburg Academy of Science

The article has been dedicated to a process of participation of A.O.Skal'kovs'kyi's monograph of 1st and 2nd editions "The History of Nova (New) Sich or of the last Zaporozhian Kosh" (1841-1842, 1846) in Demidov's competition of Petersburg Academy of Science, which became an important factor for increasing local or regional scientific investigations in Russian empire and in the South of Ukraine in XIX c.

УДК 93(477.7)"1826"

**Анатолій
Бачинський**

О.ЛАЗАРЕВСЬКИЙ І "СВЕДЕНИЯ О ЗАДУНАЙСКИХ ЗАПОРОЖЦАХ В 1826 Г."

Публікація, а точніше тези були підготовлені і відправлені А.Д.Бачинським для участі у науково-практичній конференції "Українська археографія: проблеми і перспективи", присвяченої 160-річчю від дня народження О. М. Лазаревського, що проводилась 20–22 жовтня 1994 р. в Чернігові. Однак через невідомі нам причини вона не була опублікована. Пропонуємо чичачеві варіант датований 14–15 жовтня 1994 р. і підписаний А.Д.Бачинським.

Матеріал присвячений публікації О.Лазаревським одного з джерел з історії задунайського козацтва у 1826 в журналі "Киевская старина". З'ясовано, що

дане джерело являло собою фрагмент відомостей, зібраних підполковником Генерального штабу Російської імперії підполковником І.Ліпранді і був ним опубліковано в повному обсязі у 1851 р.

В 1891 р. Олександр Лазаревський передав для публікації в журналі "Киевская старина" цінне джерело з історії Задунайської Січі. Воно побачило світ в листопадовому номері під його псевдонімом "А.Л." під назвою "Сведения о задунайских Запорожцах в 1826 году". До джерела О.Лазаревський подав невеличкий археографічний вступ. В ньому він зазначав, що придбав книгу 'Некоторые сведения о правом берегу Дуная, собранные в 1826 г. – С.Пб.: В тип.генер. штаба, 1827.- 16°.-63 стр. С план. крепости Тульчи". Ця книга не була описана в жодних каталогах і не мала цензурного дозволу. Тому О.Лазаревський вважав, що вона "містить в собі відомості, зібрані офіцерами Генерального штабу напередодні турецької війни 1827-1828 рр. і надруковані за розпорядженням військового начальства". Для публікації О.Лазаревський зробив витяг зі сторінок 32-39, що містили відомості про задунайських запорожців. Особливий сенс передруку цього матеріалу він вбачав у тому, що стаття Ф.Кондратовича (Хф.Вовка) "Задунайская Сечь по местным воспоминаниям и рассказам", надрукована в "Киевской старине" 1883 р. у № 1,2,4, базувалася лише на спогадах старого задунайського запорожця А.Колодійця, а його відомості мали документальний характер і в багатьох випадках доповнювали статтю.

Матеріали з Російського державного військово-історичного архіву дозволяють розкрити важливі обставини виникнення цього джерела і ступінь його вірогідності.

У ході підготовки до війни з Османською імперією 1828–1829 рр. російське командування виявляло значний інтерес до правого берега Дунаю, де мали вестися військові дії і, зокрема, до задунайських запорожців і некрасовців - донських козаків-старовірів. 15 липня 1826 р. начальник Генерального штабу російської армії І.І.Дибич звернувся з листом до новоросійського і бессарабського генерал-губернатора М.С.Воронцова, в якому просив повідомити його про задунайських запорожців, які можуть відігравати значну роль у бойових діях. 31 серпня М.С.Воронцов надіслав І.І.Дибичу листа з характеристикою Задунайської Січі. Одночасно відомості про театр майбутніх військових дій, в тому числі і про задунайських запорожців, і некрасівців мав збирати підполковник І.П.Ліпранді, що перебував у Бессарабії і займався організацією військової розвідки проти Туреччини. Протягом 1826 р. ним був підготований опис, який під назвою "Виписки касательно запорожцев и некрасовцев, извлеченные из описания подполковника Липранди.1826" був переданий до Генерального штабу. На рукопису зазначено, що його одержано в Генеральному штабі 8 січня 1827 р. від графа Ф.Д.Палена, що відав канцелярією Управління новоросійського і бессарабського генерал-губернатора. Він був переданий до 2-го відділення штабу, де були зроблені відповідні правки і певні уточнення, зокрема, щодо чисельності задунайських запорожців. Далі він увійшов до книги, яку придбав О.Лазаревський.

Слід зазначити, що матеріал про задунайських запорожців і¹ некрасовців майже в тому ж вигляді, що був у рукопису І.П.Ліпранді і в публікації О.Лазаревського, був надрукований і самим автором у книзі "Обозрение пространства, служившего театром войны России с Турцией с 1806 по 1812 гг. К описанию войны этой генерал-лейтенанта Михайловского-Данилевского. Составлено в 1841 г. статским советником Липранди, служившим в войну 1828-1829 гг. полковником Генерального штаба. — С.Пб.:В типографии Генерального штаба, 1851." — 95 с. Проте, і ця книга, як і та, що була в О.Лазаревського, є бібліографічним раритетом.

Іван Петрович Ліпранді (1790–1880 рр.) особа досить відома. Він брав участь у війні 1812 р. з Наполеоном. В 1820-х рр. служив в Бессарабії підполковником Камчатського, а потім Якутського піхотних полків. Підтримував тісні зв'язки з О.С.Пушкіним, під час перебування останнього в Бессарабії, і залишив про нього спогади.

В Бессарабії І.Ліпранді виконував завдання військової розвідки проти Туреччини. Пізніше став генерал-майором, працював в міністерстві внутрішніх справ. Займався історією, лишив цікаві спогади. Є відомості, що вже в Бессарабії був агентом політичної поліції. В міністерстві внутрішніх справ здійснював нагляд за гуртком петрашевців і сприяв його ліквідації. До нього вкрай негативно ставилися О.І.Герцен, М.Г. Чернишевський.

Аналіз матеріалу, зібраного І.П.Ліпранді, дозволяє твердити про їхній досить високий рівень вірогідності.

Публікація О.Лазаревським відомостей, підготовлених, як з'ясувалося підполковником І.П.Ліпранді, відіграла значну роль у вивченні історії Задунайської Січі.

Anatoliy Bachyns'kyi

O.Lazarevs'kyi and "Data about Zadunays'ki zaporozci in 1826"

The publication, or to be exact theses have been prepared and sent by A.D.Bachyns'kyi for participation in Scientific and practical conference «Ukrainian archeography: problems and prospects», devoted to the 160th anniversary of O.M.Lazarevs'kyi's birthday which was held in Chernigiv. But because of unknown reasons it has not been published. We offer the reader a variant dated on October, 14-15th, 1994 and the signed by A.D.Bachyns'kyi October, 20-22th, 1994 in the city of Chernigiv.

The theses are devoted to publication of one of the sources of Zadunais'an Cossacks' history in 1826 made by O. Lazarevs'kyi in "Kievskaya starina". It has been revealed that this source was a fragment of information collected by lieutenant-colonel of Russian Empire General Stab I. Liprandi, published it in a whole in 1851.

УДК 323.13 (=161.2) "18/19" (09)

Юрій Сурай

М.І. КОСТОМАРОВ ПРО ІСТОРИЧНУ РОЛЬ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА

У статті розглядається проблема джерельної бази та історіографічної спадщини М.Костомарова з історії українського козацтва. Автор концентрує увагу на основних